

Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılmasında Okul Kütüphanecilerinin Roller ve Algıları

The Roles and Perceptions of School Librarians with Regard to Achieving Information Literacy Skills

Tolga Çakmak* ve H. İnci Önal**

Öz

Bireylerin eğitim hayatlarındaki en uzun dönemi örgün eğitim oluşturmaktadır. Örgün eğitimin verildiği kurumlar olan okullardaki uygulamalar bireylerin bilgi ihtiyaçlarını karşılamalarına yönelik temel becerileri kazanmalarında etkili olmaktadır. Okul kütüphanelerinde de bilgi okuryazarlığı bağlamında etkinlikler gerçekleştirilerek hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin konuyla ilgili farkındalıkları sağlanmaktadır. Bu uygulamalar doğrultusunda çalışmamızda Türkiye’de okul kütüphanelerinde kütüphanecilerin bilgi okuryazarlığı konusu çerçevesinde gerçekleştirdikleri etkinliklerin saptanması ve bilgi okuryazarlığı algılarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Belirlenen bu amaç kapsamında geliştirilen web tabanlı bir görüşme formu ile 18 okulda çalışan okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik uygulamaları, farkındalık ve algı düzeyleri ile ilgili nitel ve nicel veriler toplanmıştır. Araştırma sonuçlarında; bilgi okuryazarlığına yönelik etkinliklerin okullar arasında farklılık gösterdiği, okulların farklı sürelerde bilgi okuryazarlığına yönelik etkinliklerde buldukları, özellikle araştırmaya katılan devlet okullarında bilgi okuryazarlığına yönelik eğitim programı eksikliklerinin bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Okul kütüphaneleri; okul kütüphanecileri; bilgi okuryazarlığı; bilgi okuryazarlığı eğitimi; Türkiye.

Abstract

Formal education is the longest period in individuals' education process. The approaches of formal education institutions support individuals' gaining basic competencies to meet their information needs. As a significant and vital component of schools, school libraries with their activities increase the awareness levels of students and teachers with regard to information literacy. In this respect, the aim of this study is to analyze information literacy perceptions and activities of school libraries. According to this determined aim, the approaches, awareness, and perception levels with regard to information literacy in 18 schools have been evaluated via a web-based interview form to provide qualitative and quantitative data about the topic. The results show that there are differences among the analyzed schools in terms of information literacy activities and their frequency. The lack of information literacy courses in curricula, especially in the state schools analyzed, is also an important result pointed out in the study.

Keywords: School libraries; school librarians; information literacy; information literacy education; Turkey.

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, tcakmak@hacettepe.edu.tr

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, onal@hacettepe.edu.tr

Giriş

Okullar, aile eğitiminin ardından bireylerin eğitimlerini devam ettirdikleri kurumlardır. Bu kurumlar bireylerin yaşamlarını sürdürmesi ve gelişmelere uyum sağlayabilmeleri için temel becerileri kazanmalarında etkili olmaktadır. Öğrenme becerilerinin büyük bir bölümü de okul döneminde gerçekleşmektedir. Bu dönemde öğretmenlerle olan etkileşim, okul içerisindeki kütüphane ve araştırma ortamları, ihtiyaç duyulan bilgiye erişim ve daha sonraki bilgi ihtiyaçlarını giderme açılarından önemli olmaktadır. Bilgi ihtiyacının fark edilmesi, belirlenmesi ve bu ihtiyacın giderilmesine yönelik kaynakların belirlenerek etkinlikle erişilmesi, erişilen bilgilerin eleştirel düşünce ile değerlendirilmesi ve mevcut bilgilerle bütünleştirilmesi süreçleri olarak tanımlanan (UNESCO, 2006) bilgi okuryazarlığı becerileri de okul döneminde gerçekleşen öğrenme becerileri içerisinde yer almaktadır.

Okullarda öğrenme becerilerinin geliştirilmesinde okul yönetimi, öğretmenlerin yaklaşımı etkili olmaktadır. Okul kütüphaneleri de bu unsurlar arasında önemli işlevler taşımakta; bilgi okuryazarlığı gibi konularda öğretmenlerle öğrenciler arasında köprü görevini üstlenmektedir. Bu çerçevede okul kütüphanelerinin okulda verilen eğitimi desteklemeye dönük olarak öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul personelinin gereksinim duydukları bilgileri sağlamak için oluşturulduğu söylenebilir. Okul kütüphaneleri hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin bilgi ihtiyaçlarını karşılama ve bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmelerinde önemli kurumlardır. Yayımlanan bildirgelerde ve okul kütüphanelerine yönelik tanımlayıcı çalışmalarda bu durum sıklıkla dile getirilmiştir (Catts ve Lau, 2008; UNESCO, 2006; Tan, Gorman ve Singh, 2012). Yapılan tanımlarda da okul kütüphaneleri, öğrencileri yaşam boyu öğrenme becerisiyle donatan ve hayal güçlerini geliştiren bir yapı olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda bu kurumlar, gerek eğitimin temel ilke ve amaçları, gerekse okul eğitiminin önce fırsat eşitliği içinde bütünlük ve gelişen bir içerik kazanarak yürütülmesi, sonra da eğitimin yaşam boyu sürecek bir kişisel etkinliğe dönüşmesini sağlamakla yükümlü hizmet birimleri olarak görülmektedir (Soysal, 1998; Yılmaz, 1998). Genellikle ders/eğitim programlarını desteklemek, öğrenci ve öğretmenlerin bilgi ihtiyaçlarını karşılamak gibi amaçlarla, öğrencilerin öğretim süresi boyunca bilgi arama, bulma ve etkin kullanmaları için beceri sahibi olmalarını sağlamaya çalışan bu kurumlar; teknoloji ve bilgisayar okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenme gibi becerilerin kazandırılmasında etkili olmaktadır. Bu noktada okul kütüphanecilerinin yaklaşımları, gerçekleştirdikleri çalışmalar, okul kütüphanecilerine sağlanan olanaklar, okul yönetiminin ve öğretmenlerin yaklaşımları önemli olmaktadır.

Bu çalışmada, okul kütüphanelerinde öğretmen ve öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik çalışmalar literatüre bağlı olarak ele alınırken, Türkiye’de bu konuda mevcut durumu ve gerçekleştirilen uygulamaları belirlemek için 18 okulda yapılan bir araştırmanın bulguları nitel ve nicel veriler doğrultusunda ortaya koyulmakta; ileride bu konuda yapılması gereken çalışmalar hakkında öneriler sunulmaktadır.

İlgili Çalışmalar

Bilgi okuryazarlığı bağlamında okul kütüphaneleri ile ilgili olarak öğretmenler, öğrenciler ve okul kütüphanecilerinin çalışmalarına konu olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların genellikle okul kütüphanecilerinin, öğrencilerin ve kütüphane öğretmenlerinin bilgi okuryazarlığı becerileri üzerine kurgulandığı dikkati çekmektedir. Bu kurguya örnek olabilecek bir çalışmada okul kütüphanecilerinin okullardaki öğretmenler ve öğrenciler için bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirme açısından köprü görevinde olduğundan hareket edilmiş; Malezya’daki okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı konusunda kendilerini değerlendirmeleri amaçlanmıştır. Malezya’daki bütün okul kütüphanecilerine genellenemese de çalışma sonuçları okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerinde deneyimin etkisini ve bilgi okuryazarlığı alanındaki eğitim ihtiyacını ortaya koymaktadır (Tan, Gorman ve Singh, 2012). Yapılan araştırmaların yanı sıra bilgi okuryazarlığı girişimlerini eğitim sistemi ve ülke politikaları çerçevesinde inceleyen çalışmaların da literatürde yer aldığı dikkati çekmektedir. Konuyla ilgili olarak Edzan’ın 2008 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışma örnek gösterilebilir. Edzan (2008) çalışmasında Malezya eğitim sisteminin içerisine belirli dönemlerde eklenen bilgi okuryazarlığı

eğitiminin öğretmenler tarafından verildiğini dile getirerek Malezya'nın 2020 politikasında bilgi okuryazarlığına yönelik hedeflerini ifade etmiş ve bu süreçte okul kütüphanecilerinin, kütüphane öğretmenlerinin ve medya koordinatörlerinin hayati değer taşıyan paydaşlar olduğunu belirtmiştir. Literatürde okul kütüphaneleri ve bilgi okuryazarlığı ile ilişkili çalışmaların çoğunlukla Malezya, Bangkok ve Hong Kong gibi ülkelerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Özellikle Asya ülkelerindeki çalışmalar UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) gibi kuruluşlar tarafından projelendirilerek desteklenmiştir. Bu kapsamda 2006 yılında gerçekleştirilen bir projede Güney doğu Asya ülkelerinde okul kütüphaneleri aracılığıyla bilgi okuryazarlığının gelişimi ve mevcut durumu SWOT analizi ile belirlenmiştir. Analiz sonuçları ülkelerin eksik oldukları yönlerin çok fazla olduğunu, ulusal bir bilgi okuryazarlığı vizyonunun olmamasına bağlı olarak konu hakkındaki farkındalığın olmadığını ve okul kütüphanelerinin kendi arasındaki ve diğer kütüphane türleri arasındaki işbirliğinin zayıf olduğunu ortaya koymuştur. Diğer yandan UNESCO, NGO (Nongovernmental Organization) gibi dış destekler, uzaktan eğitim programları ve televizyon, radyo gibi farkındalık uyandırabilecek yayınlar çalışmada birer fırsat olarak görülmüştür (UNESCO, 2006).

Asya ülkelerinde okullara ve okul kütüphanelerine yönelik gerçekleştirilen bilgi okuryazarlığı çalışmalarının dışında Avrupa ve Birleşik Krallık'ta da benzer nitelikte çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalardan birinde Birleşik Krallık'taki okulların 30 yıllık geçmişi bilgi okuryazarlığı çalışmaları ve becerileri literatüre dayalı olarak değerlendirilirken, kütüphane yardımcıları ve öğretmenlerle yapılandırılmış odak grup çalışması gerçekleştirilmiş yetkili öğretmenlerle telefon görüşmeleri yapılmıştır. Araştırma sonuçları okul kütüphanelerindeki farklı bütçelerin Bilgi Okuryazarlığı çalışmalarını etkilediğini, profesyonel anlamda nitelikli kütüphanecilerin okul kütüphaneleri arasında farklılığa neden olduğunu ortaya koyarken, Birleşik Krallık okullarının Bilgi Okuryazarlığı açısından iyi bir konumda olmadığını ve uygulamalar arasında büyük farklılıkların bulunduğunu göstermiştir (Streatfield, Shaper, Markless ve Rae-Scott, 2011). Afrika ülkelerinin de bilgi okuryazarlığı ve kütüphaneler açısından çalışmalara konu olduğu görülmektedir. Özellikle IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) gibi önemli kütüphanecilik ve bilginin derneklerinin bu bölgelerdeki çalışmalara yönelik raporlar yayınladıkları dikkati çekmektedir. Bu çalışmalara örnek olarak IFLA'nın Nijerya'daki eğitimin gelişimine kütüphanecilerin etkilerini ölçmeye yönelik çalışması gösterilebilir (Itsektör, t.y.). Bu çalışmada Nijerya'daki kütüphane türleri içerisinde okul kütüphanelerinin en az gelişen kütüphane türü olduğu literatürdeki çalışmalara dayanılarak ifade edilirken, kütüphanelerin rollerinin ulusal eğitim politikaları içerisinde yer alması ve öğretmenlerle kütüphanecilerin birlikte çalışmalar yaparak eğitim müfredatında kütüphane kullanımını da içeren bir programın yer alması gerekliliği üzerinde durulmuştur (Itsektör, t.y.). Belirli bölgelere yönelik çalışmalara ek olarak UNESCO, U.S. National Commission on Libraries and Information Science, ve the National Forum on Information Literacy için hazırlanmış ve dünya geneline yönelik çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Bu bağlamda yapılan bir çalışmada Moore (2002) bilginin bulunduğu ortamlardaki değişimin okuryazarlık ve okuryazarlık eğitimi de etkilediğini dile getirmiş, okullarda bilgi okuryazarlığına yönelik stratejilerin, standartların, değerlendirme araçlarının, müfredat tasarımının ve modellerin gerekliliğini ayrıca okul kütüphanelerinde yürütülen programların da bilgi okuryazarlığına yönelik teşvik etme ve farkındalık yaratma konusunda önemli bir güç olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışmalarda ayrıca okullarda verilen eğitim ve okul kütüphanelerinin bireylerde bilgi okuryazarlığı konusunda farkındalığın oluşturulmasında etkili olduğu ifade edilmekte; verilen eğitimde içerik ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin eğitim programlarında yer alması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Buna örnek olarak Sayers (2006) aynı zamanda bireylerde bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişiminin ilk olarak okullarda başladığını dile getirerek, geliştirilecek stratejilerin önemli olduğunu, okul kütüphanelerinin hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinde etkili olduğunu ve bilgi okuryazarlığındaki birçok modelin de öncelikle okullar için geliştirildiğini belirtmiştir. Bilgi okuryazarlığı eğitiminin okullardaki eğitim programlarıyla ilişkilendirilmesine değinen çalışmalar da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle kütüphanecilerin bu çerçevede önemli desteklerinin olduğu dile getirilmektedir. Buna

örnek olarak gerçekleştirilen bir çalışmada, bilgi okuryazarlığı eğitimine yönelik farkındalığın artış gösterdiğini ancak müfredat içerisine eklenmiş bir eğitim programına yönelik model sayısının az olduğu belirtilmiş ve Central Queensland üniversitesinde bu konuda planlama ve değerlendirmeye katkı sağlayacak bir yaklaşımın kütüphanecilerle birlikte geliştirildiği ele alınmaktadır (Orr, Appleton ve Wallin, 2001).

Literatürde bilgi okuryazarlığı ve okul kütüphanelerindeki uygulamalara yönelik değerlendirme araçları da geliştirilmiştir. Konuyla ilgili olarak Neely (2006) çalışmasında bilgi okuryazarlığının bütün disiplinler ve her kurumdaki eğitim ve öğretim için hayati bir değer taşıdığını dile getirerek okullarda bilgi okuryazarlığına yönelik ne tür değerlendirmelerin yapılabileceğini örneklerle ifade etmiştir. Bu kapsamda literatürde bilgi okuryazarlığı göstergelerini konu alan çalışmalar da yer almaktadır (Catts ve Lau, 2008).

Bilgi okuryazarlığı becerilerini etkileyen unsurlar da literatürde önemli ölçüde yer almaktadır. Bilgi teknolojileri de bu unsurlardan biri olarak gösterilmektedir. Buna örnek olabilecek bir çalışmada ilkökul öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı ve bilgi teknolojileri becerilerine sahip olmadığından hareketle etkin bir sorgulama ve eleştirel düşünme tabanlı pedagojik uygulamalara ihtiyaç olduğu okul kütüphanecilerinin rehberlik rolleri de araştırma kapsamında değerlendirilmiştir (Chu, Tse ve Chow, 2011). Bilgi okuryazarlığını kütüphaneciler açısından ele alan Sanderson (2011) kütüphanecilerin öğrencileri geliştirmek ve kendi öğretim becerilerini geliştirmek adına eğitim yöntemlerini bir araç olarak kullanmaları gerektiği üzerinde durmuştur. Sanderson bu şekilde kütüphanecilerin öğrencilere ve öğretmenlere sundukları bilgi okuryazarlığı ile ilgili hizmetleri genişletebileceklerini ortaya koymuştur. Bilgi okuryazarlığı ve okullardaki eğitime yönelik araştırmaların kütüphaneler, öğretmenler ve öğrencilerin dışında belirli bir ders çerçevesinde de gerçekleştirildiği görülmektedir. Buna örnek olarak The Washington State University Honors College’de verilen bir kurs çerçevesinde öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerileri edinmelerine yönelik olarak bir eğitim danışmanı ve iki kütüphaneci ile birlikte öğrencilere anketler, araştırma blogları, alan araştırmaları, kütüphane eğitim oturumları, ev ödevleri ve sınavlar verilerek öğrencilerin bu becerilerindeki gelişmeler incelenmiştir (Johnson, Anelli, Galbraith ve Green, 2011). Araştırma sonuçlarında derslerde böyle bir yöntemin iki dönemde uygulanarak etkili olacağı önerilmiştir.

Türkiye’de de bilgi okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığının okul kütüphaneleri ile ilişkisine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 1991 yılında yapılan bir çalışmada okul kütüphanelerinde kazanılan deneyim ve becerilerin eğitimde temeli oluşturma ve öğrenilen bilgilerin devamlılığı açısından önemli olduğu vurgulanmış, ayrıca okul kütüphanelerinin en az bilinen kütüphane türü olduğu ifade edilmiştir (Özdemirci, 1991). Çalışmalarda ve düzenlenen forumlarda özel okul ve okul kütüphanelerinin sorunları da analiz edilmiş; kütüphanecilerin genellikle mesleki toplantılara katılımda yönetim tarafından desteklendiği, okullarda çoğunlukla kullanıcı eğitiminin verildiği, diğer yandan yöneticilerin okul kütüphaneleri ve kütüphanecileri ile ilgili farkındalıklarının düşük olduğu dile getirilmiştir (Cevizbaş, 2003). Okul kütüphanelerinin ve bu kütüphanelerdeki sorumluların da gereken durumlarda okullarda ders planlamalarına ve eğitim programına yönelik kararlarda söz haklarının bulunmaları gerekliliği üzerinde durulmuştur (Torun ve Özyurt, 2004). Okul kütüphanecilerinin de öğretmen ve öğrenenler arasında işbirliği kuran kişiler olarak nitelendirilerek sahip olması gereken beceriler arasında bilgi okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı gibi beceriler sıralanmıştır (Çömlekçi, 2008). Okul kütüphanecilerinin yanı sıra öğretmenlerin de bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmaları gerektiği bu çerçevede eğitim programlarında bilgi okuryazarlığı programlarının yer alması, hizmet içi eğitim programlarının geliştirilmesi, öğretmenlik ile ilgili bölümlerde üniversite eğitiminde bilgi okuryazarlığı eğitimine yer verilmesine yönelik öneriler içeren çalışmalar da literatürde yer almaktadır (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2002). Çalışmalarda okul kütüphanecilerine yönelik olarak öğretmenlerle işbirliklerinin bilgi okuryazarlığı açısından önemi de vurgulanmıştır (Kurbanoglu, 2001). Türkiye’de okullarda bilgi okuryazarlığına yönelik çalışmalarda öğrencilerin de araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ilkökul öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı düzeylerinin pilot çalışmalarla analiz edildiği ve mevcut durum çerçevesinde bilgi okuryazarlığı eğitimi için yeterli olabilecek süre ile ilgili tespitlerin gerçekleştirildiği görülmektedir (Kurbanoglu

ve Akkoyunlu, 2002). Okulların yanı sıra üniversitelerdeki öğrencilerin de bilgi okuryazarlığı düzeyleri de araştırmalarda incelenmiştir (Çapar ve Gürdal, 2002; Kurbanoğlu, 2004; Kurbanoğlu ve Taşkın, 2012).

Yöntem

Araştırmamız kapsamında okul kütüphanelerinde hizmet veren çalışanların bilgi okuryazarlığı eğitimi ve uygulamalarına yönelik mevcut durum ve algılarını belirlemeye çalışılmıştır. Bu çerçevede sosyal bilimler alanında yaygınlıkla kullanılan araştırma yöntemi olan betimleme yöntemi çerçevesinde araştırma deseni geliştirilerek nitel ve nicel verilere ulaşılmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırmamızda okul kütüphanelerinde kütüphane sorumluları tarafından bilgi okuryazarlığına yönelik olarak gerçekleştirilen uygulamaları ve bu konudaki algıları ölçmek için literatürde tarama modelleri olarak tanımlanan araştırma modellerinden faydalanılmıştır. Geçmişte ya da halen varolan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olarak tanımlanan tarama modellerine dayanan araştırmalar; olay, birey ya da nesnelere kendi koşulları içerisinde oldukları gibi değerlendirmeyi hedeflemektedir (Karasar, 2004, s.77). Araştırmamız çerçevesinde bu kapsamda tarama modelleri içerisinde ayrıntılı sonuçlara ulaşabilmek için örnek olay tarama modeli kullanılmış böylelikle okul kütüphanelerindeki uygulamalar derinlemesine ele alınmıştır. Burada hareketle araştırmamızda okul kütüphanelerindeki bilgi okuryazarlığı uygulamaları Şekil 1’de verilen model doğrultusunda incelenmiştir.

(Şekil 1): Okul Kütüphanelerinde Bilgi Okuryazarlığı Uygulamalarına Etki Eden Faktörler

Şekil 1'den de anlaşılacağı gibi araştırmamızda okul kütüphanelerindeki bilgi okuryazarlığı uygulamaları personelin kişisel özellikleri, kurumda sunulan teknik/altyapı özellikleri, yasal/ idari düzenlemeler ve kurumsal çevre açılarından ele alınmış ve bu unsurların bilgi okuryazarlığı uygulamalarında etkili olduğu göz önünde bulundurulmuştur. Şekil 1'de belirtilen bu model çerçevesinde araştırmamızda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul kütüphanelerinde bilgi okuryazarlığına yönelik hangi etkinlikler gerçekleştirilmektedir?
2. Okul kütüphanelerinde kullanıcılara bilgi ihtiyacını gidermeye yönelik olarak teknik açıdan hangi olanaklar sunulmaktadır?
3. Okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığına yönelik algıları nedir?
4. Okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı konusundaki etkinliklerinde okul yönetimi ve okuldaki diğer öğretmenlerin desteği ne düzeydedir?

Örneklem, Veri Toplama Aracı ve Veri Analizi

Araştırmamızda, araştırma sorularına yönelik olarak derinlemesine araştırma yapabilmek için sorularla ilişkili ve detaylı durumların seçilmesine dayanan amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2012, s.9). Ayrıca veri toplama sürecinde, araştırma amaçlarıyla örtüşen durumların oluşma olasılığının yüksek olduğu öngörülen kitlenin yer aldığı bir platform olan Okul Kütüphanecileri Derneği elektronik posta grubundan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda web tabanlı bir görüşme formu oluşturularak veriler, amaçlı örnekleme yöntemleri içerisinde yer alan benzeşik örnekleme yöntemine göre toplanmıştır. Benzeşik örnekleme problemiyle ilgili olarak benzeşik özelliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulması süreci olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2012, s.10). Bu çerçevede araştırmamızda oluşturulan görüşme formları okul kütüphanelerindeki uygulamalar kütüphanelerden sorumlu olan kütüphaneciler ve kütüphane sorumluları tarafından doldurularak ölçümlenmiştir. Araştırmamız, görüşme formunu doldurmak isteyen ikisi devlet, 16'sı özel olan toplam 18 gönüllü okul üzerinde gerçekleştirilmiştir (Tablo 1). Araştırmamızda, popülasyon çoğunlukla özel okul kütüphanelerinden oluşurken, Okul Kütüphanecileri Derneği elektronik posta grubunu takip ederek araştırmaya katkı sağlamak isteyen iki devlet okulundaki ilgililerin de görüşleri konuyla ilgili farkındalığı yansıtması açısından önemli görülerek araştırmaya dâhil edilmiştir.

(Tablo 1): Araştırmanın gerçekleştirildiği okullar

Okul Adı
Feyziye Mektepleri Vakfı Işık Okulları
Anabilim Eğitim Kurumları
Çağ Koleji
Dr. Kemal Naci Ekşi Anadolu Lisesi
Eyüboğlu Eğitim Kurumları
Eyüboğlu Eğitim Kurumları (K-5)
Hisar Okulları
İstek Okulları
İstek Özel Belde Okulları
İzmit Gazi Lisesi
ODTÜ Geliştirme Vakfı Ankara Okulları
Okan Koleji
Özel Bilkent İlköğretim Okulu
Özel Irmak Okulları
Tarsus Anadolu İmam Hatip Lisesi
TED Alanya Koleji
TED Ankara Koleji
Yönder Okulları

Araştırmamızda örneklemin ve genel özelliklerinin belirlenmesinin ardından beşli likert ölçekli, çoktan seçmeli ve açık uçlu 20 sorudan oluşan bir görüşme formuyla veriler toplanmıştır. Şekil 1’de gösterilen faktörler doğrultusunda yapılandırılan sorularda okul kütüphanelerindeki sorumluların bilgi okuryazarlığı algıları ve uygulamalarına yönelik sorular açık uçlu şekilde hazırlanarak yanıtlar hakkında detaylı bilgilerin alınması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra kurumsal çevre faktörü kapsamındaki değerlendirmelerde daha net ölçüm yapabilmek için likert ölçekli sorulardan faydalanılmıştır. Bunun yanı sıra bütün faktörler için genel durum betimlemesine yönelik sorularda çoktan seçmeli soru tipinden faydalanılmıştır. 18 okul tarafından yanıtlanan bu görüşme formları, PASW (Predictive Analytics SoftWare) programı aracılığıyla değerlendirilerek tanımlayıcı istatistiklere dayanılarak yorumlanmıştır. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar ise ayrıca analiz edilerek değerlendirmeye eklenmiştir.

Bulgular

Araştırmamız çerçevesinde okul kütüphanelerinin bilgi okuryazarlığına yönelik uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmak için öncelikle okullarda öğrencilere kütüphane içerisinde ders verilip verilmediği saptanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, analiz edilen kurumların %90’a yakınında öğrencilere kütüphane içerisinde ders verildiğini göstermiştir. Bu durumun oluşmasında devlet okullarında uygulanan eğitim programından kaynaklı olarak bilgi okuryazarlığına yönelik bir dersin olmamasının etkili olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamında ayrıca okul kütüphanelerindeki derslerin hangi sıklıkta gerçekleştirildiği konusunda bulgulara ulaşılmıştır (Tablo 2).

(Tablo 2): Okul kütüphanelerinde verilen derslerin sıklıkları (N=16)

	N	%
Haftalık olarak sürekli	8	50
Dönem başlarında	1	6,2
Ayda bir	3	18,8
Sadece ilk dönemde	1	6,2
Diğer	3	18,8

Bulgulara göre analiz edilen kurumların yarısı her hafta kütüphanede öğrencilere ders verirken, yaklaşık %20’si ayda bir kere kütüphanede ders vermektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen okullara yönelik bulgular ise bir okulda kütüphanede verilen derslerin sıklıklarının sınıflara göre farklılık gösterdiğini, iki okulda ise tanıtımlar ve proje geliştirme çalışmalarının yapıldığı zamanlar gibi değişik dönemlerde derslerin kütüphanede gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur.

Araştırmada okul kütüphanelerinde öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik hangi etkinliklerin gerçekleştirildiği ile ilgili açık uçlu bir soru da sorulmuştur. Bu soruya yanıt veren katılımcıların gerçekleştirdikleri etkinlikleri aşağıdaki örneklerle açıklamak mümkündür:

- “Çok çeşitli. Sınıf seviyelerine göre aşama aşama... okuma derslerinden edebi türlerin tanıtımına, ansiklopedi kullanımından, bilgi okur yazarlığı derslerine, bilimsel araştırma tekniklerinin ve bilimsel düşünmenin benimsetilmesine yönelik yıllık proje ödevlerinin koordinasyonuna, veri tabanı kullanımından, dizin mantığına, kaynakça göstermeye kadar...”
- “Düzeylere göre kitap önerisi, yazar tanıtımı, kütüphane kullanım becerileri, kütüphane kaynakları, sınıflama sistemi, araştırma kaynakları..”
- “Kaynak Tarama Araştırma Yöntemleri Kütüphane -WEB Tabanlı Araştırma Teknikleri Veri tabanı Tanıtımları-uygulamaları Kitap söyleşileri-sunumları Proje geliştirme Yazar Söyleşileri”
- “Araştırmada temel kavramlar, kütüphane kullanımı, Dewey, bilgi kaynakları, bilgi kaynaklarının değerlendirilmesi, bilgi merkezleri, araştırma yöntem ve teknikleri, akademik dürüstlük vs.”
- “Okuduğunu Anlama Becerisi Geliştirme, Hızlı Okuma Teknikleri, Bilgi Erişim ve Araştırma

Teknikleri, Problem Çözme Etkinlikleri, Yaratıcı Düşünme Etkinlikleri, Hayal Gücünü Geliştirme Etkinlikleri, Dinlediğini Anlama Becerisi, Okuma Çemberi vb. etkinlikler.”

- *“Hazırlanmış olan formlar üzerinden kavramların bulunması ve öğrencilerin uygulama gerçekleştirmesi. Daha çok soru cevap, beyin fırtınası, araştırma, vb.”*
- *“Kütüphane Otomasyon Sistemi’nde tarama yapılması, tarama için anahtar kelime belirlenmesi, tarama sonuçlarının değerlendirilmesi gibi beceriler öğrencilerimize kazandırılır. Ayrıca kütüphane oryantasyonları da ayrıntılı olarak yapılmaktadır; ansiklopedi ve sözlükler gibi danışma kaynaklarının nasıl kullanılacağı”*
- *“Bilgi okuryazarlığı seminerleri adı altında araştırma nasıl yapılır ve Proje nasıl hazırlanır konularında sunumlar”*

Okul kütüphanelerinde öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olabilmeleri için gerçekleştirilen etkinliklerin yanı sıra okullarda kütüphanenin dışında bilgi okuryazarlığı ile ilgili bir eğitimin verilip verilmediği de araştırılmıştır. Bulgulara göre analizlerin gerçekleştirildiği kurumların yaklaşık %78’inde kütüphane dışında bilgi okuryazarlığı eğitimi verilmemektedir. Kütüphane dışında verilen bilgi okuryazarlığı derslerini kütüphane öğretmenleri, kütüphaneciler, Türkçe- Edebiyat öğretmenleri, bazı durumlarda ise öğretmenlerle birlikte kütüphaneciler vermektedir. Araştırmada katılımcı okul kütüphanecilerinin okullarındaki öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerileri ile ilgili farkındalık düzeylerine yönelik görüşleri alınmıştır (Tablo 3).

Tablo 3’de verilen katılımcı değerlendirmelerine göre araştırmada analiz edilen 18 okuldan yalnızca üçündeki (%16,7) öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik farkındalık düzeyleri yüksek ve çok yüksektir. Kalan 15 okuldaki (%83,3) öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerileri ile ilgili farkındalık düzeyleri ise orta ve orta düzeyin altındadır. Bu soruda aritmetik ortalama değeri 2,6 olarak hesaplanmış (SS=1,12) ve bu oran da araştırmaya katılan okullardaki öğretmenlerin genel olarak bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik farkındalık düzeylerinin orta düzeyin altında olduğunu göstermektedir. Bu duruma yönelik olarak katılımcı kütüphanecilerin okullarındaki öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı farkındalıkları veya kütüphane kullanımları ile ilgili bir etkinlik düzenleyip düzenlemedikleri hakkında bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre katılımcı okullardaki kütüphanecilerin yaklaşık %61’i bu konuda bir etkinlik düzenlediğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcı okulların %72,2’sinde öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi ile ilgili etkinlikler/toplantılar okul kütüphanecileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Okul kütüphanecilerinin yaklaşık %83’ü kütüphanelerine yönelik oryantasyon programı düzenlemişlerdir.

(Tablo 3): Katılımcılara göre öğretmenlerin

bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik farkındalık düzeyleri (N=18)

	N	%
Çok düşük	4	22,2
Düşük	4	22,2
Orta düzey	7	38,9
Yüksek	2	11,1
Çok yüksek	1	5,6

Katılımcıların bilgi okuryazarlığına yönelik farkındalıkları ve mevcut durumları da araştırmamızda incelenen bir diğer konu olmuştur. Bu bağlamda ilk olarak okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı ile ilgili konferans/çalıştaylara katılıp katılmadıkları sorusu yöneltildi; bütün okul kütüphanecilerin bilgi okuryazarlığı konusundaki konferanslara katıldıkları bulgusuna ulaşılmıştır (Tablo 4).

(Tablo 4): Bilgi okuryazarlığı konusundaki konferanslara katılım (N=18)

	N	%
Hiç katılmadım	0	0
1-2 Konferans/çalıştay	5	27,8
3-5 Konferans/çalıştay	7	38,9
5'den fazla	6	33,3

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan okulların %70'inden fazlası bilgi okuryazarlığı konusundaki en az üç konferansa/çalışmaya katılmıştır. Diğer yandan okulların yaklaşık %28'lik bir bölümü en fazla iki konferans/çalışmaya katılmıştır. Okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığı modelleri konularındaki düzeylerine yönelik değerlendirmelerini içeren bulgular Tablo 5'de sunulmaktadır.

(Tablo 5): Katılımcıların bilgi okuryazarlığına yönelik değerlendirmeleri (N=18)

	Bilgi Okuryazarlığı		Bilgi Okuryazarlığı Modelleri	
	N	%	N	%
Çok düşük	0	0	0	0
Düşük	0	0	1	5,6
Orta düzey	3	16,7	7	38,9
Yüksek	10	55,6	8	44,4
Çok yüksek	5	27,8	2	11,1

Katılımcıların bilgi okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığı modelleri ile ilgili değerlendirilmelerinde her iki unsur açısından da bir paralellik olduğu görülmektedir. Araştırmamız kapsamında yer alan okullardaki kütüphanecilerin %80'inden fazlası kendisini bilgi okuryazarlığı konusunda yüksek ve çok yüksek düzeyde görmektedir. Bilgi okuryazarlığı modellerinde ise katılımcıların %55,5'lik bir oranı kendisini yüksek ve çok yüksek bir seviyede görmektedir. Bilgi okuryazarlığı modelleri açısından okul kütüphanecilerinin kendilerini değerlendirmelerine baktığımızda da kendini orta düzeyde gören kütüphanecilerin oranının %40'a yaklaştığı dikkati çekmektedir. Bulgulara göre okul kütüphanecilerinin yaklaşık %11'i eğitim programı geliştirmeye yönelik eğitim ihtiyacı duymazken %11'i çok az, üçte biri orta seviyede, %16,7'si yüksek ve yaklaşık %28'i bu konudaki bir eğitime çok fazla ihtiyaç duymaktadır.

Bilgi okuryazarlığının okul kütüphanecilerine ne ifade ettiği de açık uçlu bir soruyla analiz edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların genellikle bilgi okuryazarlığı aşamalarını içeren tanımlar vermekle birlikte farklı tanımlamalar da yaptıkları görülmektedir. Bu tanımlara yönelik bazı örnekler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- “Bilgiye ulaşım.”
- “Yaşam boyu bilgi ihtiyacını karşılayabilme.”
- “...eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim, sentez, teknoloji kullanma becerilerini en iyi şekilde kullanabilme...”
- “karmaşık ve değişken bir dünyada gerekliliği gittikçe artan ömür boyu eğitim için temel oluşturmaktadır. HAYAT BOYU ÖĞRENME”
- “Hayatı en kaliteli şekilde yaşayabilme, yaşanan çağa ayak uydurabilme becerilerine sahip olmanın yolu bilgi okuryazarı olabilmekle ilişkilidir. Araştırmak, okuyabilmek, okunanları anlayabilmek, anladıklarından yeni ürünler çıkartabilmek bilgi okuryazarı olabilmeyi gerektirir.”
- “Öğrenmeyi öğrenmişlik.”

Araştırmada katılımcıların kendilerine ve bilgi okuryazarlığı algılarına yönelik bulgulara ek olarak öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması için gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinde öğretmenlerden ve okul yönetiminden alınan destekle ilgili bulgular da elde edilmiştir (Tablo 6).

(Tablo 6): Okul yönetimi ve öğretmenlerin etkinliklere destekleri (N=18)

	Okul Yönetimi		Okuldaki Öğretmenler	
	N	%	N	%
Çok düşük	4	22,2	5	27,8
Düşük	1	5,6	2	11,1
Orta düzey	4	22,2	5	27,8
Yüksek	6	33,3	5	27,8
Çok yüksek	3	16,7	1	5,6

Bulgulara göre katılımcıların yarısı okullarındaki yönetimin bilgi okuryazarlığı konusundaki etkinliklere okul yönetimin yüksek ve çok yüksek destek verdiğini belirtirken, %28'i okul yönetiminden düşük ve çok düşük düzeylerde destek aldığını belirtmiştir. Okuldaki diğer öğretmenlerin ise okul kütüphanelerinde verilen bilgi okuryazarlığı eğitimine yönelik etkinliklere yönetime göre daha düşük oranda destek verdikleri görülmektedir. Buna göre katılımcı görüşlerine göre kurumların üçte birlik bir bölümünde öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı eğitimi ile ilgili etkinliklerde yüksek ve çok yüksek destek vermektedirler. Diğer yandan okulların %40'ına yakınında ise öğretmen desteği düşük seviyelerdedir.

Katılımcıların okul kütüphanelerinde bilgi okuryazarlığına yönelik hangi etkinliklerde buldukları da araştırmamızda analiz edilen bir konu olmuştur. Buna göre katılımcıların %90'ına yakını öğrencileri intihal/aşırma ve kaynak gösterme gibi konularda bilgi verdiğini belirtmiştir. Görüşme formunda katılımcıların öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmek için neler yaptıkları da açık uçlu bir soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların vermiş oldukları yanıtlardan bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

- “Araştırma kaynakları kullanımını anlatıyorum, ardından düzeylere göre uygulama yaptırıyorum, ulaşılan bilgiden ihtiyaç olanı seçebilme becerisini anlatıp yine gereksiz bilgileri ayıklamayı uygulatıyorum ardından da, seçilen bilginin en iyi şekilde değerlendirilmesi, bilgi ihtiyacının karşılanmasını sağlamaya yönelik egzersizler yapıyoruz. Ders anlatımını mutlaka uygulama ile desteklemekteyim. Ödev sonlarına kaynakça belirtmenin önemi anlatıyor ve uygulamalarda mutlaka kaynakça bilgisi verilmiş mi kontrol ediyorum.”
- “Öğrencilerimizi konu araştırması yaparken internetten ve bilgi kaynaklarından nasıl yararlanacakları konusunda, buldukları bilgiyi mutlaka okumaları gerektiği konusunda ve ayrıca bilgiyi raporlarken veya sunarken kaynakçalarını belirtmeleri konusunda bilgilendiriyorum.”
- “Projelerinde konu seçimi sınırlandırması, bilgi toplaması, tutarlılık ve tarafsızlık ilkelerine dikkat ederek karşılaştırmalar yapmalarını, bilgiyi analiz etmeleri gerektiğini, çok yönlü taramalar yapmalarını, akademik hırsızlığa özen göstermeleri gerektiğini ve sunumda dikkat edecekleri unsurlar hakkında bilgilendirmeler yapıyorum.”
- “Derslere giriyoruz, Ödevlerini hazırlarken birebir onlarla çalışıyoruz. Ödevleri intihal programlarından geçiriyoruz ve sonuçlarını onlarla paylaşıyoruz, Alan öğretmenleri ile birlikte çalışıyoruz ve ödev yönergeleri hazırlıyoruz. Onlara yaşam boyu öğrenme, bilgiyi kullanabilme alışkanlıkları kazandırmaya çalışıyoruz.”
- “...1. sınıftan 8. sınıfa kadar aşama aşama derslerle entegre biçimde hikaye, fabl, vb. türleri okumak, dramatize etmek, resimlemek gibi aktivitelerden bilimsel araştırma tekniklerinin izlendiği proje ödevlerinin hazırlanmasına, sosyal bilimlerdeki bilimsel araştırma teknikleri ünitesinin kütüphaneciler tarafından işlenmesi, İngilizce departmanı ile çeşitli

tartışma konularının araştırma temelinde yürütülmesine ve çeşitli oryantasyon ders ve oyunlarına kadar çok çeşitli ve sürekli etkinlikler...

Yukarıda sıralanan etkinliklerin yanı sıra bazı katılımcılar bu konuda yaşadıkları sorunları da aşağıdaki örneklerle dile getirmişlerdir:

- *“...Müfredatın değişmesi lazım. hiçbir edebiyat öğretmeni memnun değil. kurs açmak istedim...”*
- *“bu beceriyi geliştirmek için müfredat olmadığı ve bu konuda okul tarafından destek alınmadığı için mümkün olduğu kadar ders aralarında, boş derslerde araştırma yapan öğrencilerin çalışmalarına eşlik edebildiğim kadar ufak tüyolar vermenin dışında bir şey yaptığım söylenemez.”*
- *“Açıkça bu konuda kendimi çokta yeterli görmediğim için fazla bilgi veremiyorum. Bu beceriyi vermeye çalıştığımız zamanlar çok az ve yeterli düzeyde değil.”*

Bilgi okuryazarlığını etkileyen unsurlardan biri olarak okul kütüphanelerindeki teknoloji olanakları ile ilgili bulgular da araştırmamızda elde edilmiştir. Bu çerçevede araştırmaya katılan okul kütüphanelerinin öğrencilere sunduğu Internet olanakları analiz edilmiş ve okulların yaklaşık %83'ü kütüphanelerinde öğrencilere Internet olanağı sağladıkları sonucu elde edilmiştir. Ayrıca kütüphanelerin %89'u koleksiyonlarına yönelik bir otomasyon sistemine sahiptir. Bu kütüphanelerin de yalnızca iki tanesinin (%12,5) sahip olduğu otomasyon sistemi okul dışından kullanılabilir.

Sonuç ve Öneriler

İnsan yaşamında öğrenme faaliyetlerinin önemli bir bölümünün kazandırıldığı kurumlar arasında yer alan okullar ve okul kütüphaneleri, bireylerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinde de önemli etkilere sahiptir. Okul döneminde derslerde ve okul kütüphanelerinde gerçekleştirilen etkinlikler bireylerin bilgi okuryazarlığı ile ilgili becerilerinin gelişmesinde ve alışkanlıklarının gelişmesinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu dönemlerde ailenin olduğu kadar kütüphanecilerin, çevrenin ve öğretmenlerin yönlendirici rolleri bulunmaktadır. Bu çerçevede okullarda bilgi okuryazarlığına yönelik becerilerin geliştirilmesinde yönlendirici rolleri bulunan unsurların etkinliklerinin araştırılması önemli görülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'deki okul kütüphanelerinde bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik olarak kütüphanelerde gerçekleştirilen etkinlikler, kütüphanecilerin bilgi okuryazarlığı ile ilgili algıları ve okul yönetimleri ile görevli öğretmenlerin yaklaşımları araştırılmaktadır. Çalışma sonunda 18 okuldaki bilgi okuryazarlığı uygulamaları ve bilgi okuryazarlığına yönelik yaklaşımlar nitel ve nicel veriler doğrultusunda saptanmıştır. Araştırma tüm Türkiye'deki okullara genellenemese de 18 okuldaki uygulamaların ve konuyla ilgili algıların ortaya koyulması açısından önemli görülmektedir. Çoğunlukla özel okulların yer aldığı araştırmamız sonuçlarında devlet okullarında farkındalığın düşük olması ve bilgi okuryazarlığına yönelik bir eğitim programının bulunmamasından kaynaklı olarak eksikliklerin olduğu nitel verilerden anlaşılmaktadır.

Özel okul kütüphanelerinin tamamında bilgi okuryazarlığına yönelik bir ders öğrencilere verilmektedir. Araştırmaya katılan devlet okullarında ise konuyla ilgili müfredat olmadığı için bilgi okuryazarlığı ile ilgili bir ders bulunmamaktadır. Özel okullarda verilen bilgi okuryazarlığı derslerinin sıklıklarında standart bir yapı bulunmamakta; okulların yarısında bu dersler haftalık olarak gerçekleştirilmektedir. Diğer yandan araştırmada yer alan okulların diğer yarısında ise dönem başında, değişik sıklıklarda bilgi okuryazarlığına yönelik derslerin yapıldığı, bazı okullarda ise bu dersler her bir sınıf düzeyi için farklı sıklıklarda gerçekleştirilmektedir.

Öğrencilerin bilgi okuryazarlığına yönelik becerilerinin geliştirilmesinde proje ödevleri çerçevesinde sağlanan desteğin yanı sıra web tabanlı araştırmalar, kütüphane ve veri tabanlarının kullanımı gibi konuların yanı sıra öğrencilerin buldukları sınıfa göre aşama aşama etkinlikler düzenlenmektedir. Bu kapsamda okul kütüphanecilerinin derslere girerek öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerileri kazanmalarında etkili oldukları; okul kütüphanesi dışındaki derslerde de Türkçe ve Edebiyat öğretmenlerinin ve kütüphaneden sorumlu öğretmenlerin sorumluluklarının bulunduğu görülmektedir.

Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik teşvik edilmesinde etkili olan unsurlar arasında yer alan öğretmenlerin konuyla ilgili farkındalık düzeyleri okul kütüphanecilerinin değerlendirmelerine göre düşük seviyededir. Bu duruma yönelik olarak araştırmaya katılan okul kütüphanecilerinin yarısından fazlası öğretmenlerle birlikte bilgi okuryazarlığına yönelik bir etkinlik/toplantı düzenlediğini belirtmiştir. Öğrenciler için gerçekleştirilen etkinliklere bakıldığında bu oran %70'in üzerindedir. Ayrıca oryantasyon programı düzenleyen okul kütüphanelerinin oranı %80'in üzerindedir. Bu durum bilgi okuryazarlığı ile ilgili konularda yönlendirici rolleri bulunan öğretmenlere yönelik etkinliklerin öğrenciler için düzenlenenlere göre daha az olduğunu ortaya koymuştur.

Okullarda öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerileri kazanmalarında en önemli etkiye sahip olan okul kütüphanecilerinin bu konuda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu ve bu amaçla bilgi okuryazarlığı konusundaki konferanslara katıldıkları görülmektedir. Bu durum okul kütüphanecilerinin okullarında gerçekleştirdikleri örnek uygulamalara rağmen bilgi okuryazarlığı konusunda bir eğitime ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Okul kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı algıları ile ilgili bulgulara bakıldığında ise 21. yüzyıl becerileri olarak gösterilen eleştirel düşünme, yaşam boyu öğrenme, öğrenmeyi öğrenme, bilgi erişim gibi kavramların okul kütüphanecilerine bilgi okuryazarlığını ifade ettiği görülmektedir. Okullardaki yönetimin ve öğretmenlerin kütüphanecilerin bilgi okuryazarlığına yönelik etkinliklerine verdikleri desteğe yönelik değerlendirmelere bakıldığında okullardaki yönetimin öğretmenlere oranla nispeten daha olumlu olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin verdiği destek ise yönetime göre daha düşüktür. Bu durumun öğretmenlerin konuyla ilgili farkındalıklarının düşük olduğunu destekleyen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinde karşılaşılan temel sorun eğitim programı eksikliğidir. Eğitim programı eksikliğinden kaynaklı olarak bu becerilerin geliştirilmesine yönelik etkinlikler için de zaman ayırma gibi konularda eksiklikler araştırmadaki devlet okullarında daha fazla olarak görülmektedir. Bazı durumlarda da konuyla ilgili kişilerin yetersizliğinden kaynaklanan sorunların olduğu çalışmamızda ortaya çıkan bir sonuçtur.

Okul kütüphanelerinde öğrencilere sağlanan teknoloji olanaklarına yönelik sonuçlarda ise İnternet olanağının okul kütüphanelerinin büyük çoğunluğunda sağlandığı ve yine büyük bir çoğunluğunda bir otomasyon sisteminin bulunduğu görülmektedir. Ancak bu sistemlerin öğrenciler tarafından kullanılmasına izin veren bir yapının az olması dikkat çekici bir sonuç olarak görülmektedir. Bu tür sistemlere öğrencilerin erişiminin sağlanması, öğrencilerin sonraki eğitim dönemlerinde bilgi ihtiyaçlarını gidermelerinde karşılaştıkları ortamları daha etkin kullanmaları açısından önemlidir. Okullarda bilgi okuryazarlığına yönelik sonuçlar çerçevesinde benzer bir çalışmanın daha geniş kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bütün okullardaki mevcut durumun ve yetersizliklerin belirlenmesi ve konuyla ilgili eğitim programı geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması yeni bir çalışma önerisi olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2002). Öğretmenlere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(2), 123-138
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Örnekleme yöntemleri. 17 Şubat 2012 tarihinde <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf> adresinden erişildi.
- Catts, R. ve Lau, J. (2008). *Towards information literacy indicators*. UNESCO: Paris
- Cevizbaş, S. (2003). Türkiye’de özel okul kütüphanelerinin sorunları: Özel okul kütüphanelerine yönelik bir anket uygulaması. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(4), 386-396.
- Chu, S.K.W., Tse, S.K. ve Chow, K. (2011). Using collaborative teaching and inquiry project-based learning to help primary school students develop information literacy and information skills. *Library & Information Science Research*, 33, 132-143.
- Çapar, B. ve Gürdal, O. (2002). Kütüphanecilik bölümü öğrencilerinin okuryazarlık durumu üzerine bir araştırma -II-. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(1), 70-82.
- Çömlekçi, K. (2008). *Türk Eğitim Derneği okul kütüphaneleri: bilgiye giden yol*. 20 Mayıs 2012 tarihinde <http://www.slideshare.net/kcomlekci/ted-okullar-ktphaneleri> adresinden erişildi.
- Edzan, N.N. (2008). Information literacy development in Malaysia: A review. *Libri*, 58(4), 265-280.
- Itsektor, V.O. (t.y.). *The Role of librarians in the development of education in Nigeria*. Ota: IFLA. 06 Haziran 2012 tarihinde <http://www.ifla.org/files/library-theory-and-research/Projects/research-librarian-report-itsekor.pdf> adresinden erişildi.
- Johnson, C. M., Anelli, C.M., Galbraith, B.J. ve Green, K.A. (2011). Information literacy instruction and assessment in an Honors College Science Fundamentals course. *College & Research Libraries*, 72(6), 533-547.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kurbanoglu, S. ve Taşkın, Z. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü öğrenci profili: 2011-2012 Akademik Yılı. Özgür Külcü, Tolga Çakmak ve Nevzat Özel (yay. haz.). *Prof. Dr. K. Gülbün Baydur’a armağan* içinde (ss. 49-64). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kurbanoglu, S.S. (2004). Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde öğrenci profili. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 1-18.
- Kurbanoglu, S.S. (2001). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasının önemi ve okul kütüphanecilerinin bu alandaki rolü. *Bilgi Dünyası*, 2(1), 1-19.
- Kurbanoglu, S. S. ve Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi okuryazarlığı: Bir ilköğretim okulunda yürütülen uygulama çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(1), 20-40.
- Moore, P. (2002). *An Analysis of information literacy education worldwide*. White Paper prepared for UNESCO, the U.S. National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, 10 Mart 2012 tarihinde [http://portal.unesco.org/ci/fr/file_download.php/33e3dd652a107b3be6d64fd67_ae898f5Information%2BLiteracy%2BEducation%2B\(Moore\).pdf](http://portal.unesco.org/ci/fr/file_download.php/33e3dd652a107b3be6d64fd67_ae898f5Information%2BLiteracy%2BEducation%2B(Moore).pdf) adresinden erişildi.
- Neely, T. (2006). *Information literacy assessment: Standards based tools and assignments*. Chicago: American Library Associations.
- Orr, D., Appleton, M. ve Wallin, M. (2001). Information literacy and flexible delivery: creating a conceptual framework and model. *The Journal of Academic Librarianship*, 27(6), 457-463.
- Özdemirci, F. (1991). Okul yaptırma kampanyası, okul kütüphaneleri ve öğretmenler. *Türk Kütüphaneciliği*, 5(2), 73-75.
- Sanderson, H. (2011). Using learning styles in information literacy: critical considerations for librarians. *The Journal of Academic Librarianship*, 37(5), 376-385.
- Sayers, R. (2006). *Principles of awareness-raising: Information literacy, a case study*. Bangkok: UNESCO Bangkok.
- Soysal, Ö. (1998). Eğitimsel kavramlar ışığında okul kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği /Bilginin yazgısı* içinde (ss. 181-189). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Streatfield, D., Shaper, S., Markless, S. ve Rae-Scott, S. (2011). Information literacy in United Kingdom schools: evolution, current state and prospects. *Journal of Information Literacy*, 5(2), 5-25.

- Tan, S., Gorman, G. ve Singh, D. (2012). Information literacy competencies among school librarians in Malaysia. *Libri*, 62(1), 98-107.
- Torun, O. ve Özyurt, S. (2004). Okul Kütüphanecileri Çalışma Yaşamı Forumu: 10 Mayıs 2003 - Feyziye Mektepleri Vakfı (FMV) Özel Işık İlköğretim Okulu. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(1), 62-72.
- UNESCO. (2006). *Development of information literacy through school libraries in South-East Asian Countries*. Bangkok: UNESCO Bangkok.
- Yılmaz, B. (1998). Halk kütüphaneleri-okul kütüphaneleri arasında işbirliği ve Türkiye’de durum. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(2), 110-130.

Summary

School libraries, as a significant and vital component of schools, increase awareness levels of students and teachers about information literacy via their activities. Thus, the purpose of this study is to determine which activities are carried out by school libraries with the aim of providing basic information literacy competencies for students and teachers. In this framework, this study also aims to analyze perceptions of information literacy, which have a vital role for information literacy education and related activities. Data were gathered according to the determined purpose of the study via a web-based checklist that was developed in the light of related research. The findings of the study show that there are some differences between schools in terms of information literacy activities. The findings also reflect the fact that there is not a standardized information literacy course in the schools. Furthermore, it is noted that there is not an information literacy course or activity in the state schools’ curriculums except through individual efforts.

According to the school librarians, 50% of school managers support school librarians for information literacy activities at higher levels. However, in terms of information literacy activities, support from teachers is at lower levels than from school managers. On the other hand, school librarians state that they have participated in at least one or two conferences or workshops about information literacy, and more 70% of them state that they have participated in at least three conference or workshops; a further one-third of them have participated in more than five events. In addition, 80% of school librarians have marked their information literacy levels as high and very high. They define information literacy as “access to information,” “ability to meet information needs at all times in life,” “lifelong learning,” and “the most efficient usage of skills such as critical thinking, problem solving, communication, technology usage.” The study also found that 45% of school librarians have a strong need for information literacy education. As technological infrastructure that is provided by schools, the findings show that most of school libraries (89%) have a library automation system, but only 12.5% of them provide student access to this system. The results also show that information literacy courses are mostly (almost 80% of analyzed schools) provided by school libraries.

Schools and school libraries, as institutions with a vital role for learning activities, have a significant effect on improving information literacy competencies. In this respect, the investigation of factors that have pivotal roles for improving information literacy competencies is also important in terms of increasing awareness and effectiveness levels of students about information literacy. On this point, this study reveals the information literacy approaches and perceptions of 18 schools in Turkey. It would not be wrong to say that the lack of standardized information literacy courses in schools has important effects with regard to different approaches to information literacy education. According to the qualitative and quantitative data gathered in this study, the lack of curriculum for information literacy at state schools has led to lower awareness and lack of information literacy approaches in the analyzed schools.

In this study, the current situation of information literacy activities at schools and the perceptions of information literacy by school librarians are explained for the case of 18 schools in Turkey. The study also emphasizes that schools, school libraries, and teachers have a vital

role in the improvement of information literacy competencies. In this respect the following recommendations and suggestions for further research can be made about information literacy perceptions at schools and school libraries:

- Library systems, especially OPACs, should be used by students remotely. In order to provide this facility for students, technological infrastructures should be upgraded and training hours to encourage students in finding information in the library should be arranged by school libraries.
- Activities, trainings, and studies should be conducted at more frequent intervals in collaboration with school libraries to increase the awareness of teachers concerning information literacy.
- Information literacy trainings should be organized according to the needs of school librarians.
- Legal regulations should be carried out by the Ministry of Education, professional associations and related departments of universities with regard to standardized information literacy courses at schools; furthermore, studies for improving an information literacy curriculum should be performed and should include school libraries and school librarians.
- As further research, a similar and broader study is recommended for state schools under the control of the Ministry of Education, and this research should reflect the opportunities and weaknesses of state schools by providing information about their current situation.